

Možemo li
DANAS
SPRIJEČITI
RAK?

Rak je na žalost bolest današnjice i za njega još uvijek nema lijeka.

Vidimo trend porasta broja oboljelih od raka, kako u svijetu tako i u Hrvatskoj.

Gotovo svakoga dana u Hrvatskoj jedna žena oboli od raka vrata maternice, a svaki treći dan jedna umire od posljedica ove bolesti.

Cijepljenje protiv HPV-a i redoviti preventivni ginekološki pregledi siguran su put prema zaštiti od raka vrata maternice i drugih bolesti uzrokovanih HPV-om.

Ovu edukativnu knjižicu objavljujemo u prigodi 11. Dana mimoza i Nacionalnog dana borbe protiv raka vrata maternice i vjerujemo da će pripomoći u širenju spoznaja o mogućnostima prevencije ne samo raka vrata maternice, već i drugih sijela zloćudnih bolesti koje uzrokuje HPV.

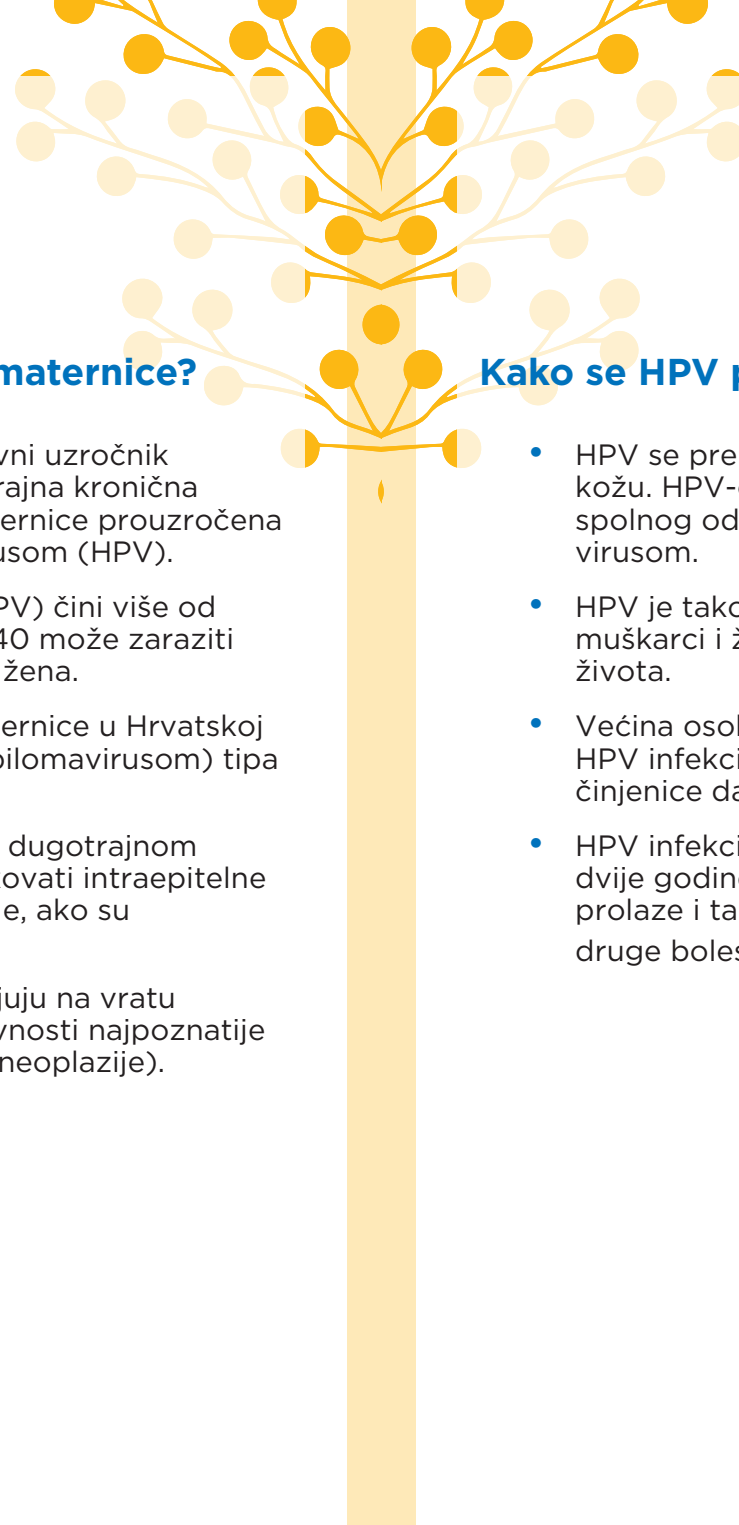
Zahvaljujemo autorici teksta dr. Jadranki Belan Žuklić, ginekologinji i tajnici Ligne udruge Zdravka, Hrvatskoj elektroprivredi d.d. te društvu Merck Sharp & Dohme d.o.o. koji su pomogli u objavljivanju ove edukativne knjižice.

Predsjednik Hrvatske lige protiv raka

Prof. dr. sc. **Damir Eljuga**, dr. med.

Što je rak vrata maternice?

- Rak vrata maternice najčešći je zloćudni tumor spolnih organa u žena srednje životne dobi, koji se na ljestvici učestalosti malignih bolesti u žena nalazi odmah iza vodećeg raka dojke.
- Godišnje se u Hrvatskoj dijagnosticira približno 325 novih slučajeva raka vrata maternice, a 140 slučajeva godišnje završava smrtnim ishodom.
- Rak vrata maternice obično se javlja u srednjoj životnoj dobi kada mnoge žene odgajaju djecu te pridonose privređivanju i financijskoj sigurnosti svoje obitelji.
- U prošlosti, ova bolest se otkrivala u uznapredovalom i neizlječivom stadiju sve dok 40-ih godina prošloga stoljeća u svijetu nije prihvaćena citodijagnostika (Papa test), koja je omogućila rano otkrivanje premalignih promjena i ranog stadija raka vrata maternice.
- Unatoč razmjerno jednostavnoj i pouzdanoj dijagnostici te suvremenim spoznajama o načinu nastanka raka vrata maternice još uvijek ne možemo biti zadovoljni s dosegnutom razinom znanja o načinima prevencije i mogućnostima ranog otkrivanja.

Koji je glavni uzročnik raka vrata maternice?

- Danas sa sigurnošću znamo da je glavni uzročnik nastanka raka vrata maternice dugotrajna kronična (neliječena) upala rodnice i vrata maternice prouzročena visokorizičnim humanim papilomavirusom (HPV).
- Skupinu humanih papilomavirusa (HPV) čini više od 200 tipova virusa, od kojih približno 40 može zaraziti anogenitalno područje u muškaraca i žena.
- Više od 80% slučajeva raka vrata maternice u Hrvatskoj povezuje se s HPV-om (humanim papilomavirusom) tipa 16 i 18.
- Ti tipovi HPV-a visokog rizika svojom dugotrajnom prisutnošću u organizmu mogu uzrokovati intraepitelne lezije (neoplazije) visokog stupnja koje, ako su neliječene, mogu uzrokovati rak.
- Intraepitelne lezije se najčešće pojavljuju na vratu maternice (cerviksu) i zato su široj javnosti najpoznatije kao CIN-ovi (cervikalne intraepitelne neoplazije).

Kako se HPV prenosi?

- HPV se prenosi intimnim kontaktom sluznica i kože o kožu. HPV-om se možete zaraziti bilo kojom vrstom spolnog odnosa s osobom koja je već zaražena tim virusom.
- HPV je tako čest da se gotovo svi spolno aktivni muškarci i žene zaraze njime u jednom trenutku svog života.
- Većina osoba nema nikakvih znakova niti simptoma HPV infekcije i stoga nije svjesna svoje zaraze, kao ni činjenice da HPV može prenijeti na svog partnera.
- HPV infekcije se najčešće povlače same od sebe unutar dvije godine. Međutim, ponekad HPV infekcije ne prolaze i tada mogu uzrokovati određene vrste raka i druge bolesti.

Koje su ostale bolesti povezane s HPV-om?

Rak rodnice

- Većina slučajeva premalignih promjena i raka rodnice obično se razvija na sluznici koja oblaže rodniciu blizu vrata maternice i zato se vrlo dobro mogu otkriti Papa testom.
- U žena starijih od 60 godina, bilježi se više od 70% slučajeva.
- Godišnje se u Hrvatskoj dijagnosticira približno 15 novih slučajeva raka rodnice.

Rak stidnice

- Rak stidnice je vrsta raka koji se razvija na koži vanjskog spolovila žena.
- Većinom se javlja u žena starijih od 65 godina.
- Određene vrste raka stidnice pojavljuju se kod mlađih žena i tada se povezuju s infekcijom visokorizičnim tipovima HPV-a.
- Godišnje se u Hrvatskoj dijagnosticira približno 89 novih slučajeva raka stidnice.

Rak anusa

- Rak anusa razvija se na području anusa, koji je otvor donjeg dijela debelog crijeva.
- Godišnje se u Hrvatskoj dijagnosticira približno 27 novih slučajeva raka anusa.

Rak penisa

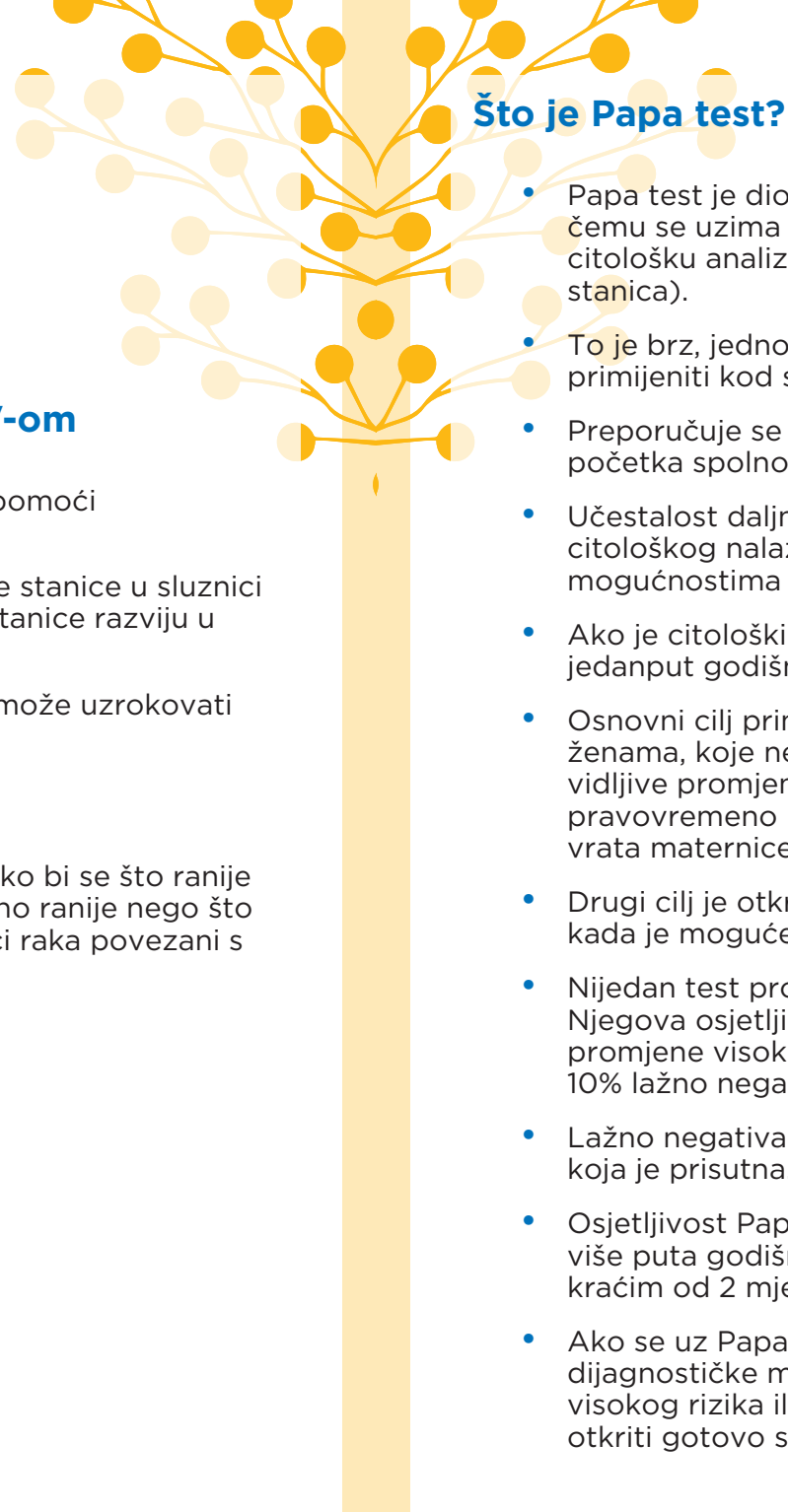
- Rak penisa je rijedak, a najčešće pogađa muškarce u dobi od 50 do 70 godina.
- Godišnje se u Hrvatskoj dijagnosticira približno 22 novih slučajeva raka penisa.

Rak usne šupljine i ždrijela

- Većinom se povezuju s velikom konzumacijom duhana i alkohola. Međutim, u oko trećine slučajeva ne može se povezati s tim rizičnim čimbenicima već s infekcijom visokorizičnim HPV-om, najčešće tipom 16 i 18.
- Godišnje se u Hrvatskoj dijagnosticira približno 57 novih slučajeva orofaringealnog raka.

Spolne bradavice

- Spolne bradavice obično su izrasline boje kože (žučkasto-ružičaste do žučkasto-smeđe boje) koje mogu biti izdignute ili plosnate te male ili velike, a mogu se javljati pojedinačno ili u skupinama. Lako se mogu uočiti na koži vanjskog spolovila i preponama u oba spola.
- Kod žena se mogu javiti unutar rodnice i na vratu maternice te se mogu otkriti tek ginekološkim pregledom.
- U muškaraca se mogu pojaviti na površini penisa ili prepona.
- Liječenje genitalnih bradavica može biti bolan i dugotrajan proces, a može uključivati primjenu krema i gelova, izrezivanje, smrzavanje ili paljenje bradavica.
- Genitalne bradavice često se ponovno javljaju nakon liječenja, osobito u prva 3 mjeseca.

Što je Papa test?

- Papa test je dio rutinskog ginekološkog pregleda pri čemu se uzima obrisak rodnice i vrata maternice za citološku analizu (mikroskopski pregled odljuštenih stanica).
- To je brz, jednostavan i bezbolan test koji se može primijeniti kod svih žena.
- Preporučuje se prvi Papa test učiniti unutar 3 godine od početka spolnog života.
- Učestalost daljnjih pregleda ovisi o nalazu prvog citološkog nalaza, životnoj dobi i financijskim mogućnostima zdravstva i pacijentice.
- Ako je citološki nalaz uredan, najprimjerenije su kontrole jedanput godišnje.
- Osnovni cilj primjene Papa testa je da se među ženama, koje nemaju nikakve simptome niti okom vidljive promjene, otkriju premaligne lezije (CIN II/III) i pravovremeno liječe kako bi se spriječio nastanak raka vrata maternice.
- Drugi cilj je otkriti rak vrata maternice u najranijoj fazi kada je moguće potpuno izlječenje.
- Nijedan test probira nije savršen pa tako niti Papa test. Njegova osjetljivost (sposobnost da otkrije premaligne promjene visokog stupnja) je oko 80% te može imati do 10% lažno negativnih i oko 1.5 % lažno pozitivnih nalaza.
- Lažno negativan nalaz znači da test nije otkrio bolest koja je prisutna.
- Osjetljivost Papa testa se može povećati ako se ponovi više puta godišnje, ali se ne preporučuje u razmacima kraćim od 2 mjeseca.
- Ako se uz Papa test primijene komplementarne dijagnostičke metode - testiranje na prisutnost HPV-a visokog rizika ili kolposkopija, moguće je na vrijeme otkriti gotovo sve premaligne lezije vrata maternice.

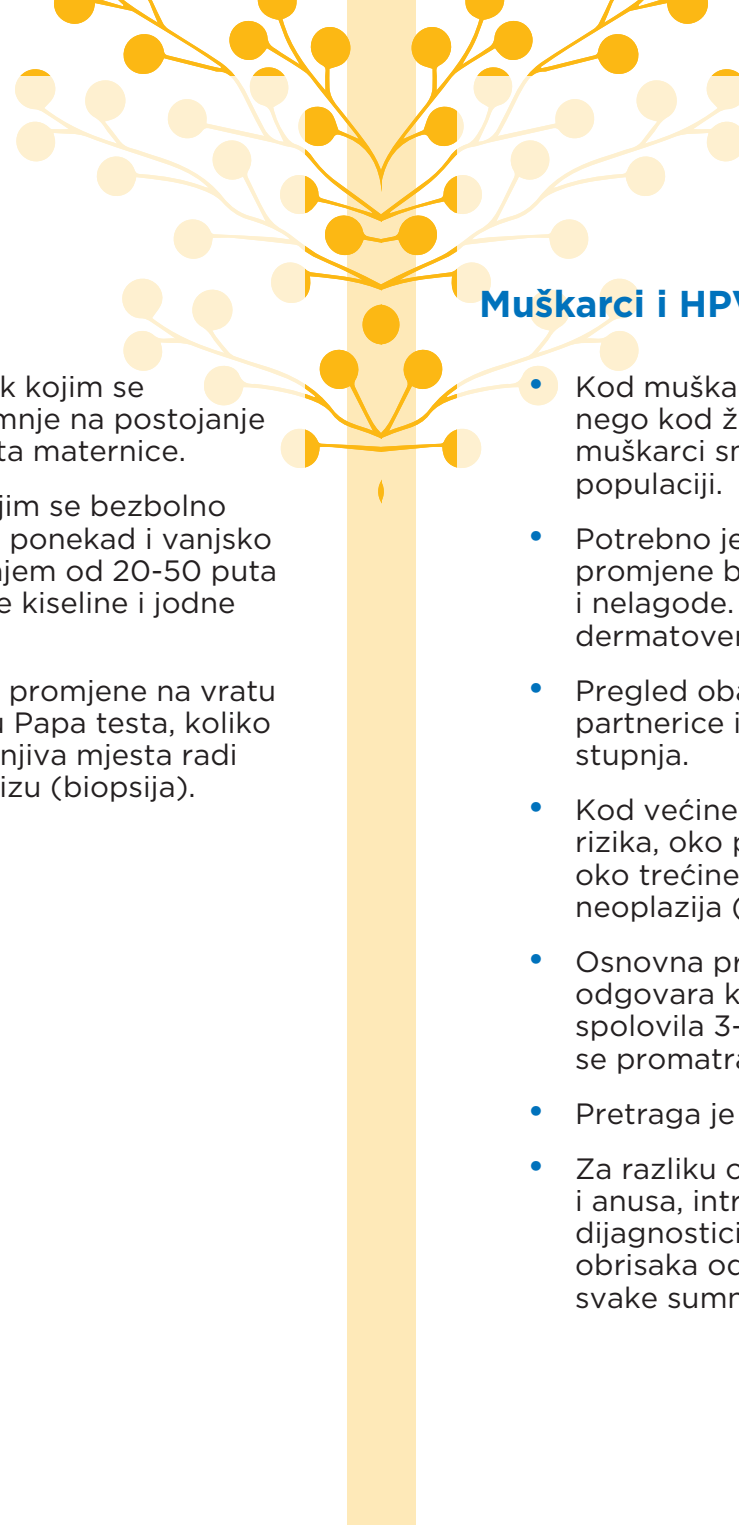
Dijagnoza i liječenje infekcije HPV-om

Postoje dvije probirne pretrage koje mogu pomoći dijagnosticirati infekciju HPV-om:

- Papa test, kojim se traže promijenjene stanice u sluznici vrata maternice prije nego što se te stanice razviju u predstadij raka ili rak.
- Test na HPV, kojim se traži virus koji može uzrokovati takve stanične promjene.

Za HPV ne postoji učinkoviti lijek.

Upravo zato su bitni preventivni pregledi kako bi se što ranije prepoznale posljedice infekcije HPV-om, puno ranije nego što se razvije rak vrata maternice ili drugi oblici raka povezani s HPV-om.

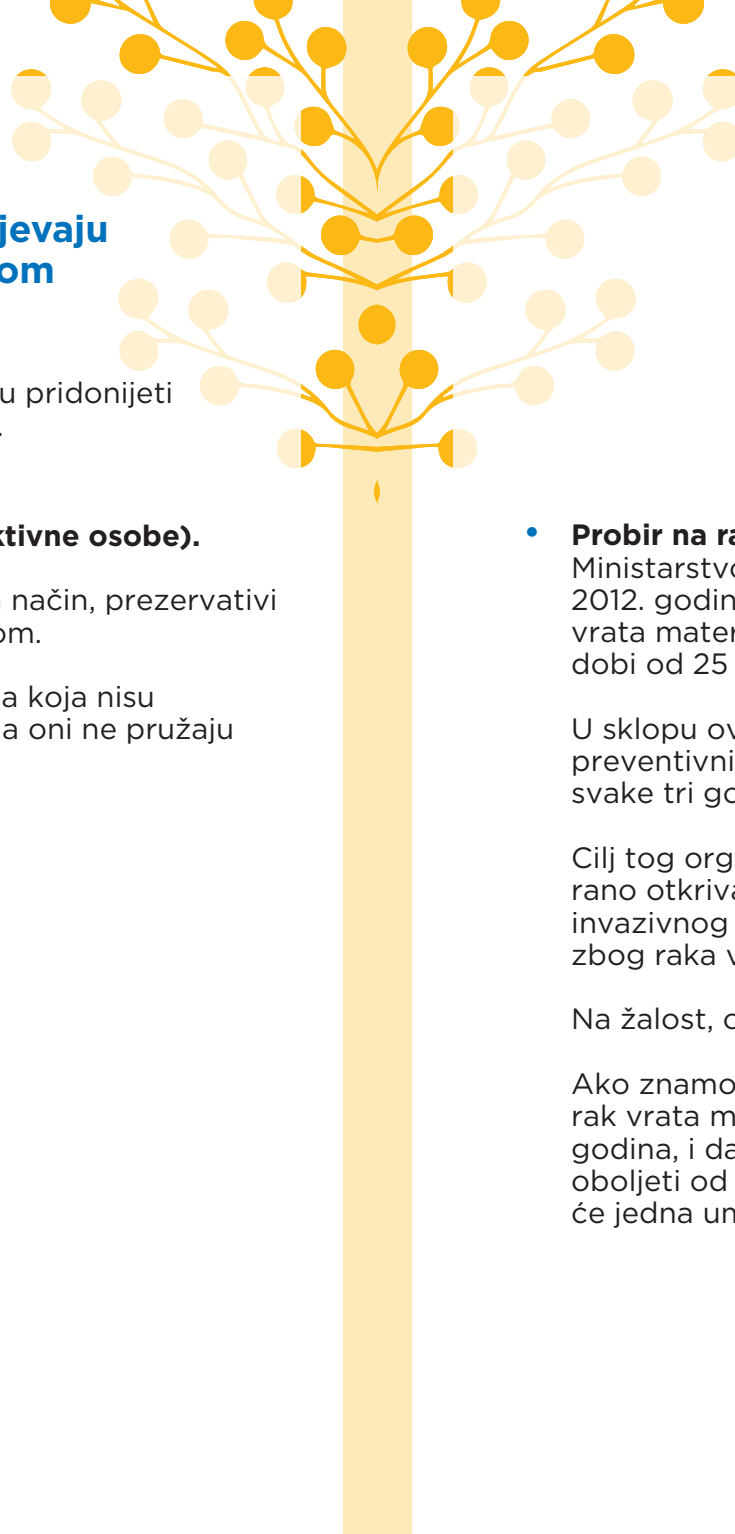

Što je kolposkopija?

- Kolposkopija je dijagnostički postupak kojim se nadopunjuje nalaz Papa testa kod sumnje na postojanje premalignih ili malignih promjena vrata maternice.
- Izvodi se pokretnim mikroskopom kojim se bezbolno pregledava vrat maternice, rodnica, a ponekad i vanjsko spolovilo (vulvoskopija) pod povećanjem od 20-50 puta uz korištenje 3-5%-tne otopine octene kiseline i jodne otopine.
- Ovim pregledom može se vidjeti da li promjene na vratu maternice odgovaraju onima u nalazu Papa testa, koliko su proširene te se mogu odrediti sumnjiva mjesta radi uzimanja tkiva za patohistološku analizu (biopsija).

Muškarci i HPV

- Kod muškaraca je veća učestalost infekcija HPV-om nego kod žena, ali se one rjeđe otkrivaju i zato se muškarci smatraju važnim čimbenikom u širenju HPV-a u populaciji.
- Potrebno je obratiti pažnju na bilo kakve izrasline, promjene boje kože spolovila ili pojave svrbeža i nelagode. Tada je potrebno učiniti pregled kod dermatovenerologa ili urologa.
- Pregled obavezno trebaju učiniti muškarci čije partnerice imaju otkriven CIN, naročito CIN visokog stupnja.
- Kod većine partnera naći će se pozitivan HPV visokog rizika, oko polovice će imati spolne bradavice, a u oko trećine će se dijagnosticirati penilna intraepitelna neoplazija (PIN).
- Osnovna pretraga kod muškaraca je peniskopija koja odgovara kolposkopiji kod žena. Nakon premazivanja spolovila 3-5%-tnom otopinom octene kiseline područje se promatra pod povećanjem od 20-50 puta.
- Pretraga je jednostavna i bezbolna.
- Za razliku od intraepitelnih neoplazija vrata maternice i anusa, intraepitelne lezije penisa se ne mogu dobro dijagnosticirati citološki (mikroskopskom analizom obrisaka odljuštenih stanica), već je potrebna biopsija svake sumnjive promjene na spolovilu.

Zašto muškarci i žene danas oboljevaju od raka uzrokovanog HPV infekcijom ako se to može spriječiti?

Postoje načini na koje i muškarci i žene mogu pridonijeti vlastitoj zaštiti od bolesti koje uzrokuje HPV.

- **Korištenje prezervativa (za spolno aktivne osobe).**

Ako se koriste svaki puta i na pravilan način, prezervativi mogu smanjiti rizik od infekcije HPV-om.

Međutim, HPV može zaraziti i područja koja nisu prekrivena prezervativom, što znači da oni ne pružaju potpunu zaštitu od HPV-a.

- **Probir na rak vrata maternice.**

Ministarstvo zdravlja Republike Hrvatske pokrenulo je 2012. godine Nacionalni program za rano otkrivanje raka vrata maternice koji obuhvaća sve žene u Hrvatskoj u dobi od 25 do 64 godine.

U sklopu ovog programa žene se poziva na besplatan preventivni ginekološki pregled koji uključuje Papa test svake tri godine.

Cilj tog organiziranog probira je uključiti što više žena u rano otkrivanje raka vrata maternice, smanjiti učestalost invazivnog raka vrata maternice te smanjiti smrtnost zbog raka vrata maternice.

Na žalost, odaziv žena u programu je još uvijek slab.

Ako znamo da polovica žena kod kojih je dijagnosticiran rak vrata maternice nisu bile na Papa testu 5 i više godina, i dalje će svakog dana u Hrvatskoj jedna žena oboljeti od raka vrata maternice, a svakog trećeg dana će jedna umrijeti od uznapredovale bolesti.

- **Cijepljenje.**

Cijepljenje protiv HPV-a dječaka i djevojčica te mladića i djevojaka, preporučljivo je radi smanjenja rizika od HPV infekcije i može zaštititi od raka i drugih bolesti koje uzrokuje HPV.

Cjepivo je testirano na učinkovitost i sigurnost, primjenjuje se u svim razvijenim zemljama svijeta te medicinska struka jasno preporučuje cijepljenje.

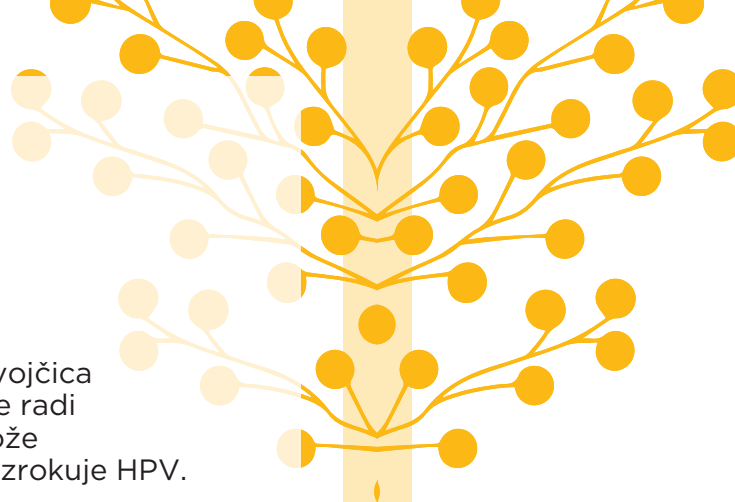
Procjenjuje se da, kada bi se većina mladih danas procijepila, uz odgovorno spolno ponašanja i redovite preventivne preglede, mogli bismo spriječiti većinu raka vrata maternice, rodnice, vanjskog spolovila žena i muškaraca te genitalnih bradavica.

Cijepljenje protiv HPV-a dostupno je u Republici Hrvatskoj kao dio Nacionalnog programa cijepljenja protiv HPV-a.

Više informacija o besplatnom cijepljenju možete dobiti u Zavodima za javno zdravstvo (školska medicina i epidemiologija) čije kontakt podatke možete pronaći na adresi:

<http://www.hzjz.hr/zavod/mreza-zavoda/>

te kod izabranog liječnika specijalista opće/obiteljske medicine ili ginekologije.

Spriječimo rak vrata maternice

Zdravka

PRIJATELJICA ZDRAVLJA SVAKE ŽENE

Udruga za pomoć ženama u prevenciji
i liječenju raka vrata maternice

www.hlpr.hr/zdravka

Izdavač: Hrvatska liga protiv raka
Glavni urednik: prof.dr.sc. Damir Eljuga, dr.med.
Autorica teksta: Jadranka Belan Žuklić, dr.med.
Lektorica i korektorica: Melita Suljanović, prof.
Tisak: MADURA d.o.o., Zagreb, 2018.
Naklada: 3000 komada

Pokrovitelj:

